

ZİBRİKÂN b. BEDR

(الزبرقان بن بدر)

Ebû Ayyâş Husayn b. Bedr
b. İmruilkays et-Temîmî
(ö. 45/665 [?])**Sahâbî.**

Adından çok yüzünün güzelliğinden dolayı aldığı Zibrikân (dolunay) lakabıyla tanınmıştır. Asil adının Kamer b. Bedr olduğu, sakalı seyrek çıktığı yahut safranla boyanmış (müzebreka) sarık sardığı için kendisine Zibrikân lakabının verildiği de zikredilmektedir. Ayrıca Mekke'ye girerken yüzünü göstermemek için iyice örtüldüğünden kendisine "kameru Necd" denildiğine dair kayıtlar da vardır. Babası Bedr, Temimoğulları'nın önde gelen reislerinden, annesi Bâhile kabilesindedir. Müslümanlığı kabul etmeden önceki hayatına dair yeterli bilgi yoksa da onun soylu bir cengâver olduğunda şüphe yoktur. Câhiliye döneminde bazı kabilelerin kendilerini ona nisbet ettikleri, yabancı topraklara giden Sa'doğulları mensuplarının kendilerini onun çocukları olarak tanıttıkları zikredilmektedir. Zibrikân'ın Amr b. Ehtem, Abde b. Tabîb, Muhabbel es-Sa'dî gibi şairlerle muhtelif şiir meclislerinde bir araya geldiği, Yevmü'l-Müşakkar diye anılan bir olayda San'a valisi Bâzân tarafından Yemen'den İran'a gönderilen bir kervanı soyanların arasında yer aldığı, Arız savaşında Benî Sa'd'ın başında Bâhile kabilesine saldırdığı, ancak yenilip esir düştüğü ve fidye alınmadan serbest bırakıldığı bilinmektedir.

9 (630) yılında Benî Temîm'i temsil eden heyetin üyesi olarak Medine'ye geldi. Heyetin diğer üyeleri arasında Kays b. Âsım, Amr b. Ehtem, Utârid b. Hâcib ile Nuaym b. Yezid de vardı. Bu heyet mensuplarının Huzâalılar'a gönderilen zekât memurunu engellemek isteyen Benî Temîm'i cezalandırmak üzere Hz. Peygamber tarafından Uyeyne b. Hisn kumandasında gönderilen birliğe esir düşüp Medine'ye getirilen Benî Anber'e mensup akrabalarını kurtarmak amacıyla veya bu olaydan kısa bir süre sonra İslâmiyet hakkında bilgi edinmek maksadıyla Medine'ye geldiği kaydedilmektedir. Bazı kaynaklarda daha önce müslüman olan Uyeyne b. Hisn ve Akra' b. Hâbis'in de bu heyetle birlikte Medine'ye geldikleri zikredilmektedir (Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, VII, 235-236, 243-244). Benî Temîm heyeti Resûl-i Ekrem'in ögle istirahatine çekildiği bir sırada Mescid-i Nebevî'ye gitti. Başkalarının odasından çıkmasını beklediği Resûlullah'a Temîmliler'in kaba ifade-

lerle ve yüksek sesle bağırıp çağırılmaları üzerine Hucurât sûresi nâzil oldu. Heyet mensupları, Hz. Peygamber'le görüşmeleri esnasında da kaba davranışları sürdürdüler ve kabilelerini öven şiirler okuyarak atışmaya girmek istediler. Ashabın hatip ve şairlerinden Sâbit b. Kays ile Hassân b. Sâbit konuşmaları ve şiirleriyle kendilerini mağlûp edince İslâm'ı kabul ettikleri (İbn Seyyidünnâs, s. 74, 114-115). O gün kavmi adına şiir okuyanlar arasında Zibrikân da vardı.

Zibrikân, Medine'de ilk İslâmî eğitimi aldıktan sonra Resûl-i Ekrem tarafından kabilesinin Ribâb, Avf ve Ebnâ kollarının zekâtını toplamakla görevlendirildi. Hz. Ebû Bekir döneminde bazı kabilelerin zekât vermeyi reddedip irtidad ettikleri süreçte Zibrikân, kendi bölgelerinin zekâtını toplayıp Medine'ye götürdüğü gibi toplamakla görevli oldukları zekâtları getirmeyen Kays b. Âsım gibi bazı kişileri hicveden şiirler de söyledi (a.g.e., s. 116). Onun getirdiği 700 develik zekât ridde savaşlarında önemli bir destek sağladı (İbn Kuteybe, s. 302). Zibrikân'ın Hz. Ebû Bekir ve Ömer dönemlerinde zekât toplama görevinin devam etmesinde bu hususun etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır (Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, IX, 444, 451). Öte yandan Zibrikân'ın ridde savaşları sırasında Akra' b. Hâbis'le birlikte Hz. Ebû Bekir'in yanına gidip Bahreyn'in haracını alma karşılığında kavminin itaatini temin edeceğine dair bildiği (D'Â, II, 285) bir yanlışlık olmalıdır. Zira kaynakların çoğunda kendisi irtidad vak'aları esnasında İslâm'a bağlılığından dolayı övüldüğü gibi bu hadisede Akra' b. Hâbis'le beraber gelen kişinin o değil Uyeyne b. Hisn olduğu zikredilmektedir.

Hâlid b. Velid kumandasında ridde savaşlarına ve Irak taraflarına yapılan seferlere katılan Zibrikân, Enbâr'ın fethinden sonra Hâlid b. Velid tarafından buraya idareci tayin edildi. Zibrikân, Hâlid'in Enbâr'dan ayrılıp Dûmetülcendel'e gitmesini fırsat bilen Fars ordusunun şehri geri almak için plan yaptığını öğrenince Hâlid'in Hîre valiliğine tayin ettiği Ka'ka' b. Amr'dan yardım istedi ve onun gönderdiği kuvvetlerin desteğiyle İranlılar'ı engelledi (Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, IX, 532). Hz. Ömer devrinde damadı Sa'd b. Ebû Vakkâs komutasında Kâdisiye Savaşı'na da iştirak etti. Öte yandan Zibrikân, Temîm kabilesinin önde gelen şairleri arasında yer alıyordu. Özellikle hicivede çok başarılı olmasına rağmen İslâmiyet'i kabul ettikten sonra bu sahaya iltifat etmedi. Bir kıtlık döneminde Medine'ye zekât mallarını getirirken,

kendisine hâmi bulmak amacıyla ailesiyle birlikte Irak tarafına gitmekte olan meşhur şair Hutay'e'ye rastlayıp onu evinde misafir ettiği halde Hutay'e'nin bir sebeple kendisini hicvetmesi üzerine durumu Hz. Ömer'e bildirerek onun cezalandırılmasını sağladığına dair bilgiler (Müberraed, II, 715-725) kendisinin hicivden vazgeçme konusundaki kararlılığını göstermektedir.

Basra'ya sık sık gidip gelen, yaşlılık dönemini Yemâme ile Hicr arasındaki Kav (Kavv) adlı vadiye geçiren Zibrikân'ın vefat tarihi bilinmemektedir. Muâviye b. Ebû Süfyân dönemine kadar yaşadığına, hatıta Abdülmelik b. Mervân'ı ziyaret ettiğine dair bilgiler varsa da (İbn Hacer, I, 544) Abdülmelik'i ziyaret eden kişinin kendisi değil oğlu Ayyâş'ın olması ihtimali daha kuvvetlidir. Zibrikân'ın 45 (665) yılında Muâviye tarafından Basra valiliğine tayin edilen Ziyâd b. Ebîh'i ziyaret ettiği bilindiğine göre (Câhiz, II, 194) aynı yıl veya daha sonra vefat etmiş olmalıdır. Zibrikân'ın "Zâtü'l-himâr" lakabıyla tanınan karısı Hüneyde bint Sa'saa, Akra' b. Hâbis'in yeğeni olup şair Ferezdak'ın da halasıdır. Evs adında bir erkek, Huleyde adında bir kız kardeşi bulunan Zibrikân'ın Abbas, Ayyâş ve Şezera isimindeki oğullarından Ayyâş iyi bir şair ve heccâvdır. Kızlarından yalnız, şair Yezid b. Hakem b. Ebû'l-Âs es-Sekaffî'nin annesi olan Bekre'nin adı bilinmektedir. Sa'd b. Ebû Vakkâs, Hakem b. Ebû'l-Âs, Osman b. Ebû'l-Âs, Ümeyye b. Ebû'l-Âs, Misver b. Mahreme, Âmir b. Ümeyye ed-Damrî ve Hâris b. Hakem b. Ebû'l-Âs'ın Zibrikân'ın kızlarıyla evlendikleri bilinmektedir. Onun soyundan gelenler Endülüs'te önce Zebârika adıyla anılan bir yerleşim birimi kurmuş, burasının hristiyanlarına eline geçmesinden sonra Talavera'ya (Talabâire) yerleşmiştir. Talavera'da onların yaşadığı bölge halen Arap mahallesi olarak bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, I, 53, 240, 305, 349; II, 81, 194, 318; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Uk-kâşe), s. 302; Müberraed, *el-Kâmil* (nşr. M. Ahmed ed-Dâli), Beyrut 1406/1986, II, 715-725; Taberî, *Târîh*, Beyrut 1407/1987, II, 268; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 560-562; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 24, 247-248; İbn Seyyidünnâs, *Minehu'l-midaḥ* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 74, 114-117; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki), Cize 1417-18/1997-98, VII, 234-244; IX, 444, 451, 528, 532; XI, 350; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 174, 543-544; Süüd Mahmûd Abdülcâbir, *Şi'ru'z-Zibrikân b. Bedr ve 'Amri'bnî'l-Ehtem*, Beyrut 1984, s. 9-30; M. Lecker, "al-Zibrikân b. Badr", *El²* (İng.), XI, 496; A. Lütfi Kazancı, "Akra' b. Hâbis", *D'Â*, II, 285.

